

INGLIZ TILIDAN O‘ZLASHMALARNING O‘ZBEK TILIDAGI SEMANTIK TRANSFORMATSIYASI VA ULARNING ZAMONAVIY NUTQDAGI FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI

Ahmadjonova Maftuna Oxunjon qizi

Farg‘ona viloyati Rishton tumani

I-maktab ingliz tili o‘qituvchisi

Annotation: *This article examines the semantic transformation of English loanwords in the Uzbek language within the framework of modern linguistic and socio-cultural processes. The study analyzes semantic expansion, narrowing, and shift of borrowed lexical units, emphasizing their functional usage in contemporary Uzbek speech. The research is based on an original analytical approach and demonstrates that English borrowings acquire new semantic features influenced by social needs, mass communication, and linguistic adaptation. The findings highlight the role of English loanwords in shaping a new lexical-semantic layer in the Uzbek language.*

Keywords: *loanwords, semantic transformation, English language, lexical change, linguistic adaptation.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается семантическая трансформация лексических заимствований из английского языка в узбекском языке в условиях современных лингвокультурных процессов. Анализируются основные виды семантических изменений, такие как расширение, сужение и сдвиг значения заимствованных слов. Исследование основано на авторском подходе и показывает, что английские заимствования в узбекском языке формируют новый лексико-семантический слой под влиянием социальных и коммуникативных факторов.*

Ключевые слова: *заимствованные слова, семантическая трансформация, английский язык, лексика, языковые процессы.*

Annotatsiya: *Mazkur ilmiy maqolada ingliz tilidan o‘zbek tiliga o‘zlashgan leksik birliklarning semantik transformatsiyasi, ularning nutq jarayonidagi funksional xususiyatlari hamda ijtimoiy-lingvistik omillar bilan bog‘liqligi mualliflik tahlili asosida o‘rganiladi. Tadqiqotda inglizcha o‘zlashmalarning ma‘no kengayishi, torayishi va semantik siljishi zamonaviy o‘zbek nutqi misolida tahlil qilinadi. Maqola inglizcha o‘zlashmalarning o‘zbek tilida mustaqil semantik qatlam hosil qilayotganini ilmiy asosda yoritishga qaratilgan.*

Kalit so‘zlar: *o‘zlashma so‘zlar, semantik transformatsiya, ingliz tili, leksik-semantik jarayon, nutq madaniyati.*

Kirish. Bugungi globallashuv davrida ingliz tili xalqaro muloqot tili sifatida dunyoning ko'plab milliy tillariga faol kirib kelmoqda. Ushbu jarayon o'zbek tilining lug'at tarkibiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatib, yangi leksik birliklarning shakllanishiga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa, fan-texnika, axborot texnologiyalari, iqtisodiyot, marketing va ommaviy madaniyat sohalarida ingliz tilidan o'zlashgan so'zlar keng qo'llanilmoqda.

Biroq inglizcha o'zlashmalar o'zbek tiliga faqat shaklan emas, balki mazmunan ham moslashadi. Ular yangi til muhitida o'zining dastlabki semantik chegaralarini o'zgartirib, yangi ma'no qatlamlariga ega bo'ladi. Shu sababli ingliz tilidan o'zlashmalarning semantik transformatsiyasini o'rganish zamonaviy tilshunoslikning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — inglizcha o'zlashma so'zlarning o'zbek tilida kechayotgan semantik o'zgarishlarini tizimli va mualliflik yondashuvi asosida tahlil qilishdan iborat.

Ingliz tilidan o'zlashmalarning o'zbek tiliga kirib kelish omillari

Inglizcha leksik birliklarning o'zbek tiliga kirib kelishi bir necha omillar bilan izohlanadi. Avvalo, ilm-fan va texnologiya sohalarida ingliz tilining yetakchi mavqei bu so'zlarning bevosita o'zlashuviga olib kelmoqda. Shuningdek, internet, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalari inglizcha birliklarning tez tarqalishiga xizmat qilmoqda.

Masalan, onlayn, blog, trend, reklama, brend kabi so'zlar dastlab professional yoki texnik termin sifatida kirib kelgan bo'lsa, hozirgi kunda kundalik nutqda ham faol qo'llanilmoqda. Bu holat inglizcha o'zlashmalarning o'zbek tilida chuqur ildiz otayotganini ko'rsatadi.

Semantik transformatsiya tushunchasi

Semantik transformatsiya so'zning yangi til muhitiga moslashish jarayonida ma'nosining o'zgarishi, kengayishi yoki torayishini anglatadi. O'zlashma so'zlar ko'pincha asl tilidagi semantik tuzilmani to'liq saqlab qolmaydi, balki milliy tafakkur va nutq ehtiyojlariga moslashadi.

Inglizcha o'zlashmalar misolida bu jarayon ayniqsa yaqqol namoyon bo'ladi. Chunki ingliz tilidan kirib kelgan so'zlar zamonaviy hayot, texnologiya va madaniyat bilan chambarchas bog'liq.

Inglizcha o'zlashmalarning semantik transformatsiya turlari

Ma'noning kengayishi

Ma'no kengayishi inglizcha o'zlashmalarning o'zbek tilida eng ko'p uchraydigan transformatsiya turi hisoblanadi. Bunda so'z dastlabki aniq ma'nosidan chiqib, umumlashgan tushunchani ifodalay boshlaydi.

Masalan, kontent so'zi ingliz tilida axborot mazmunini anglatadi. O'zbek tilida esa bu so'z video, rasm, audio va yozma materiallarni umumlashtiruvchi keng semantik

birlikka aylangan. Bu holat soʻzning kommunikativ imkoniyatlari kengayganini koʻrsatadi.

Maʼnoning torayishi

Baʼzi inglizcha oʻzlashmalar oʻzbek tilida faqat maʼlum bir soha yoki kontekstda qoʻllanilib, tor semantik doirada ishlatiladi.

Masalan, platforma soʻzi ingliz tilida keng tushunchaga ega boʻlsa-da, oʻzbek tilida asosan raqamli xizmatlar yoki ijtimoiy tarmoqlar maʼnosida ishlatiladi. Natijada soʻzning umumiy semantik qamrovi torayadi.

Semantik siljish

Semantik siljish soʻzning asosiy maʼnosida oʻzgarish yuz berishi bilan tavsiflanadi. Masalan, brend soʻzi ingliz tilida savdo belgisi sifatida tushunilsa, oʻzbek tilida u sifat belgisiga ega boʻlib, “nufuzli” yoki “ishonchli” maʼnolarini ham anglatadi.

Bu holat inglizcha oʻzlashmalarning baholovchi semantik rang kasb etayotganini koʻrsatadi.

Semantik transformatsiyaning ijtimoiy-lingvistik omillari

Inglizcha oʻzlashmalarning semantik transformatsiyasiga bir qator ijtimoiy va lingvistik omillar taʼsir koʻrsatadi. Jumladan:

- globallashuv jarayonlari;
- ommaviy axborot vositalari taʼsiri;
- yoshlar nutqidagi innovatsion jarayonlar;
- kommunikativ ehtiyojlarning oʻzgarishi.

Ushbu omillar inglizcha oʻzlashmalarning oʻzbek tilida yangi semantik qatlam hosil qilishiga zamin yaratmoqda.

Xulosa

Ingliz tilidan oʻzlashgan soʻzlar oʻzbek tilida faol semantik transformatsiyaga uchrab, zamonaviy nutqning ajralmas qismiga aylanmoqda. Ularning maʼno kengayishi, torayishi va siljishi tilning tabiiy rivojlanish jarayonini aks ettiradi. Mazkur tadqiqot inglizcha oʻzlashmalarning oʻzbek tilidagi semantik oʻzgarishlarini mualliflik yondashuvi asosida yoritib, bu jarayonning lingvistik ahamiyatini koʻrsatib beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Crystal, D. (2019). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press.
2. Matras, Y. (2020). Language Contact. Cambridge University Press.
3. Haspelmath, M., & Tadmor, U. (2018). Loanwords in the World's Languages. De Gruyter Mouton.
4. Onysko, A. (2017). Anglicisms in European Languages. De Gruyter.

5. Gardani, F. (2020). Borrowing patterns in contact linguistics. *Journal of Language Contact*.
6. Myers-Scotton, C. (2019). *Social Motivations for Codeswitching*. Oxford University Press.
7. Thomason, S. (2021). Contact-induced language change. *Annual Review of Linguistics*.
8. McArthur, T. (2020). English and global lexical influence. *World Englishes*.
9. Rahmatullaev, Sh. (2018). *Hozirgi o'zbek adabiy tili leksikasi*. Toshkent.
10. Qodirova, N. (2019). O'zbek tilida o'zlashmalar semantikasi. O'zbek tilshunosligi masalalari.